

θοῦς συνθέσεως καλὸν ἂν ᾖ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς αὐτενεργείας τῶν μαθητῶν εἰ ἐγίγνετο ἡ ἐξέτασις τῆς εἰς αὐτὰ ἐπιδόσεως καὶ καταλήψεως αὐτῶν ἐν τῇ διανοίᾳ τῶν μαθητῶν, ἐξασκούντων ἐπ' αὐτοῖς πάσας αὐτῶν τὰς λογικὰς δυνάμεις, καὶ τὴν ἀντιληπτικὴν, καὶ τὸ μνημονικόν, καὶ τὴν φαντασίαν καὶ τὴν κρίσιν καὶ τὸν λόγον ἐν γένει, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τῶν παιδῶν καὶ τῆς περὶ τὴν γλῶσσαν δυνάμεώς των· μάλιστα ὡς πολλάκις παρετήρησα ἐν ταῖς τοιαύταις ἐκθέσεσι καταδεικνύεται καὶ ἡ ἐν τῇ γλώσσῃ κατὰ τὸ τεχνολογικὸν καὶ τὸ συντακτικὸν τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν προκοπὴ καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν παρεχομένη εἰς τὴν διάνοιαν ἀνάπτυξις καὶ τοῦ ἤθους ἀκόμη οἰκοδομὴ καὶ διάπλασις.

Ἡ γλῶσσα ἐν γένει εἶνε ἡ τέχνη τοῦ λόγου, ἥτοι, τῆς παραστάσεως τῶν ἐνεργειῶν τῆς διανοίας, ἡ δὲ ἐν ἀνθρώπων φωνῶν ἐξωτερικεῖσις τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ ἡμετέρα, ἡ ἀρχαία βέβαια, ὡς παρὰ πάντων τῶν δι' αὐτῆς εἰς τὸν πολιτισμὸν ὀδηγηθέντων λαῶν ὁμολογεῖται, εἶνε τὸ θαυμαστότερον δημιούργημα καὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον μνημεῖον τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· εἰς τὸ καθαρὸν δ' αὐτῆς, ὅσον ἔνεστιν, εἶδος ἀφικνεῖται τις διὰ τῆς εὐμεθοῦς διδασκαλίας καὶ ἅμα συντόνου μελέτης τῶν ἔργων τῶν ἀρίστων αὐτῆς δημιουργῶν, τῶν πρωτότυπων καλλιτεχνῶν τοῦ λόγου. Μόνον ἐν τοῖς κλασικοῖς τούτων συγγράμμασιν, ἐν τῷ πρωτότυπῳ μὲν διὰ τὰς γυμνασι. τάξεις παραπεφρασμένοις δὲ εἰς τὴν καθαρῆν νεοελληνικὴν διὰ τὰς τῶν σχολείων, ὀδηγοῦντες τοὺς παῖδας ἵνα τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἐγγυμνάζωσι καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἵνα ἐν τοῖς γεννήμασι τῆς καρποβριθεστάτης ἐκείνων διανοίας ἐκτρέφωσι καὶ γονιμοποιῶσιν, ἀσκοῦμεν μὲν αὐτοὺς εἰς τὸ ὀρθῶς καὶ ἐλλόγως σκέπτεσθαι, καὶ κοσμίως ἐκφράζεσθαι, ὑψοῦμεν δ' ἡρέμα καὶ ἄνευ ῥωμαντικῶν ἀλμάτων τὴν φαντασίαν αὐτῶν πρὸς τὸ ἀληθὲς ὕψος καὶ κάλλος τῶν ἰδεῶν, ἃς ἐκείνοι, ὡς ἀπὸ ὑψίστης σκοπιᾶς τῆς τελειότερας ἀνθρωπίνης φιλοσοφίας, εἰς ἣν ἔφθασαν τοὺς κόσμους τῶν μεταφυσικῶν ἀληθειῶν κατοπτρεύσαντες ἀφθόνως καὶ σω-